

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

MARCIN ADAMSKI

DETERMINANTY FUNKCJONOWANIA SPÓŁDZIELCZYCH GOSPODARSTW ROLNYCH W POLSCE

STUDIA
I MONOGRAFIE

205

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ**
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

DETERMINANTY FUNKCJONOWANIA SPÓŁDZIELCZYCH GOSPODARSTW ROLNYCH W POLSCE

dr inż. Marcin Adamski

WARSZAWA 2025

Autor

dr inż. Marcin Adamski (ORCID nr 0000-0002-1047-1450) jest pracownikiem Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowego Instytutu Badawczego

Monografia powstała na podstawie rozprawy doktorskiej.

Recenzenci:

prof. dr hab. Michał Świtłyk

dr hab. Agnieszka Baer-Nawrocka, prof. UPP, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

dr hab. Katarzyna Smędzik-Ambroży, prof. UEP, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Redaktor prowadząca

Marta Guzik

Korekta i opracowanie bibliograficzne

Joanna Gozdera

Skład

Barbara Pawłowska

Projekt okładki

Alicja Giera

ISSN: 0239-7102

ISBN: 978-83-68449-09-9 (oprawa miękka)

ISBN: 978-83-68449-10-5 (pdf)

Ark. wyd. 7,0

Wydawca: Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Państwowy Instytut Badawczy

ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa

tel. (22) 505 45 18

e-mail: ierigz@ierigz.waw.pl

<http://www.ierigz.waw.pl>

Druk i oprawa:

Dział Informacji i Wydawnictw IERiGŻ PIB

tel.: (22) 505 45 26; e-mail: dw@ierigz.waw.pl

SPIS TREŚCI

Streszczenie	5
Wstęp	7
1. Uzasadnienie wyboru tematu	7
2. Cel, zadania i hipotezy badawcze	13
3. Źródła danych i metodyka badań	13
Rozdział I	
Spółdzielczość w teorii ekonomii	21
1.1. Nowa ekonomia instytucjonalna wobec specyficznych celów spółdzielni	24
1.2. Teoria praw własności w kontekście funkcjonowania spółdzielni	29
1.3. Identyfikacja problemów własności spółdzielczej w teorii ekonomii	31
1.3.1. Spółdzielnia a problem agencji	32
1.3.2. Spółdzielnia a problem horyzontu	33
1.3.3. Spółdzielnia wobec problemu gapowicza	36
1.3.4. Spółdzielnia wobec problemu portfela	36
1.3.5. Spółdzielnia wobec problemu nadzoru i kosztów wpływu	37
Rozdział II	
Warunki funkcjonowania spółdzielczych gospodarstw rolnych w Polsce	39
2.1. Ewolucja gospodarstw spółdzielczych w Polsce	39
2.2. Uwarunkowania prawno-instytucjonalne tworzenia i funkcjonowania gospodarstw spółdzielczych	42
2.3. Wyniki dotychczasowych badań nad spółdzielczymi gospodarstwami rolnymi w literaturze ekonomiczno-rolniczej	46
2.4. Rankingi rolniczych spółdzielni jako źródło wiedzy o zbiorowości gospodarstw spółdzielczych w literaturze ekonomiczno-rolniczej	50
Rozdział III	
Produktywność spółdzielczych gospodarstw rolnych w Polsce	55
3.1. Identyfikacja czynników warunkujących sytuację dochodową spółdzielczych gospodarstw rolnych na tle gospodarstw indywidualnych	55
3.2. Porównanie potencjału produkcyjnego gospodarstw spółdzielczych i gospodarstw indywidualnych	57
3.3. Porównanie organizacji produkcji gospodarstw spółdzielczych i gospodarstw indywidualnych	59
3.4. Porównanie intensywności produkcji gospodarstw spółdzielczych i gospodarstw indywidualnych	60
3.5. Porównanie wyników produkcyjno-ekonomicznych gospodarstw spółdzielczych i gospodarstw indywidualnych	62
3.6. Pomiar produktywności spółdzielczych gospodarstw rolnych	67

Rozdział IV	
Determinanty warunkujące przetrwanie spółdzielczych gospodarstw rolnych	79
4.1. Założenia wykorzystywanego modelu logitowego	79
4.2. Charakterystyka zmiennych użytych do konstrukcji modelu logitowego	80
4.3. Czynniki oddziałujące na przyszłą likwidację gospodarstw spółdzielczych	82
4.4. Czynniki wpływające na decyzję o likwidacji spółdzielni a wyniki badań własnych	84
Podsumowanie i wnioski	91
Bibliografia	97
Aneks	109

Publikacja podejmuje temat dochodowości i trwałości spółdzielczych gospodarstw rolnych w Polsce. Na podstawie danych FADN z lat 2012–2017 autor analizuje przewagi tej formy gospodarowania nad gospodarstwami indywidualnymi. Wyniki wskazują, że mimo wyższych kosztów produkcji, spółdzielnie osiągają lepszą produktywność i wyższe dochody netto. W pracy zidentyfikowano również czynniki ograniczające ryzyko likwidacji – szczególne znaczenie mają skala działalności, liczba członków oraz inwestycje. Uzupełnieniem analiz jest badanie ankietowe, które uwypukla rolę czynników pozaekonomicznych, takich jak brak sukcesji czy bariery prawne. To ważny głos w dyskusji o przyszłości spółdzielczości rolniczej w Polsce.

Recenzje:

[Opracowanie] (...) stanowi interesujące studium dotyczące funkcjonowania gospodarstw spółdzielczych w Polsce. Wnosi wkład w badania prowadzone na poziomie mikroekonomicznym oraz w obszarach badań dotyczących uwarunkowań zewnętrznych kształtujących sytuację produkcyjno-ekonomiczną gospodarstw spółdzielczych.

dr hab. Agnieszka Baer-Nawrocka, prof. UPP
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

[Monografia] Jest rozwiązaniem problemu naukowego, ponieważ dotyczy luki badawczej (wiedzy dotychczas nieistniejącej), w tym przypadku dotyczącej spółdzielczych gospodarstw rolnych. Autor poszukuje nowej wiedzy ważnej dla społeczeństwa o ekonomice i organizacji gospodarstw spółdzielczych.

prof. dr hab. Michał Świtłyk

Doktorant dowiódł, że pomimo obecnej atomizacji i powierzchownych kontaktów społecznych, wynikających z powszechności Internetu, idea spółdzielczości dzielenia wspólnych celów są ważne i prowadzą do korzyści ekonomicznych w tych podmiotach. (...) W pracy wykorzystano literaturę przedmiotu oraz pierwotne źródła materiału badawczego, pochodzące z bazy Polskiego FADN, a także wyniki własnych badań ankietowych, przeprowadzonych wśród prezesów spółdzielni. Przemyślany dobór próby badawczej zapewnił reprezentatywność badań, stwarzając warunki do uogólnień ich wyników.

dr hab. Katarzyna Smędzik-Ambroży, prof. UEP
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ISBN 978-83-68449-09-9

